

בענין החזרה

1. תלמוד בבלי מסכת שבת דף לח עמוד א – עמוד ב

בית הלל אומרים: אף מחזירין. אמר רב ששת: לדברי האומר מחזירין - אפילו בשבת. ואף רבי אושעיא סבר: אף מחזירין - אפילו בשבת; דאמר רבי אושעיא: פעם אחת היינו עומדים לעילא מרבי חייא רבה, והעלנו לו קומקמוס של חמין מדיוטא התחתונה לדיוטא העליונה, ומזגנו לו את הכוס והחזרנוהו למקומו, ולא אמר לנו דבר. אמר רבי זריקא אמר רבי אבא אמר רבי תדאי: לא שנו אלא שעודן בידו, אבל הניחן על גבי קרקע - אסור. אמר רב אמר: רבי תדאי דעבד - לגרמיה הוא דעבד, אלא הכי אמר רבי חייא אמר רבי יוחנן: אפילו הניחה על גבי קרקע - מותר. פליגי בה רב דימי ורב שמואל בר יהודה, ותרוייהו משמיה דרבי אלעזר אמרי: חד אמר: עודן בידו - מותר, על גבי קרקע - אסור. וחד אמר: הניחן על גבי קרקע - נמי מותר. אמר חזקיה משמיה דאביי: הא דאמרת עודן בידו מותר - לא אמרן אלא שדעתו להחזיר, אבל אין דעתו להחזיר - אסור. מכלל דעל גבי קרקע, אף על פי שדעתו להחזיר - אסור. איכא דאמרי, אמר חזקיה משמיה דאביי: הא דאמרת על גבי קרקע אסור - לא אמרן אלא שאין דעתו להחזיר, אבל דעתו להחזיר - מותר. מכלל שבעודן בידו, אף על פי שאין דעתו להחזיר - מותר. בעי רבי ירמיה: תלאן במקל מהו? הניחן על גבי מטה מהו? בעי רב אשי: פינן ממיחם למיחם מהו? - תיקו.

2. רש"י מסכת שבת דף לו עמוד ב

לא מחזירין - בשבת, דמיחזי כמבשל.

3. חידושי הר"ן (מיוחס לו) מסכת שבת דף לו עמוד ב

גמ' אבעיא להו האי לא יתן לא יחזיר. פי' דאלו נתינה לכתחלה ליכא למימר שהרי מבשל הוא וכיון שכן האי לא יתן לא יחזיר והתם הוא דבעי' גרופה וקטומה דכיון שהוא נטלה מעל האש ונצטננה בנטילתו איכא למיחש שמא יחתה כשהוא מחזירה אבל לשהות משהין אף על פי שאינה גרופה וקטומה דכיון שהוא נתנה בכירה מבעוד יום ולא נטלה משם ליכא למיחש דילמא אתי לחתויי, ודוקא להשהותה ע"ג כירה אבל בהטמנה להטמין בגחלים עצמן לכ"ע אסור דאי אפשר להטמין וליגע באש ואפילו בגרופה וקטומה אסור להטמין באש דהוה לי' דבר המוסיף הבל ואיכא למיחש לחתויי, ושלא כדברי רש"י ז"ל וכן פי' הרז"ה ז"ל:

4. תוספות מסכת שבת דף לו עמוד ב

וב"ה אומרים אף מחזירין - אפילו בשבת מחזירין כדאמר בגמרא ולשון נוטלין נמי משמע דבשבת מיירי דבחול לא הוה צריך למיתני נוטלין ולמאן דאסר להחזיר אסר אפילו בחול לבית הלל כשאינה גרופה ולבית שמאי אפי' בגרופה מדקאמר בגמרא לדברי האומר מחזירין אפילו בשבת משמע דעיקר פלוגתא הוי בחול ועוד מדקדק ר"ת מדקאמר לא יתן עד שיגרוף ואי לא יתן לא יחזיר בשבת הוא איך יגרוף או יקטום בשבת והוה ליה למימר אלא אם כן גרף וקטם אלא בחול נמי אסור להחזיר וא"ת מה שיעור הוא נותן לאסור בע"ש דהיכא דסלקו בהשכמה פשיטא דשרי להחזיר ואומר ר"י דמשעה שלא יוכלו להרתיחו מבעוד יום אסור להחזיר ומיהו בשבת אפילו רותח אסור להחזיר למאן דאסר דאי לאו הכי מנא ליה דרבי אושעיא סבר מחזירין אפילו בשבת דילמא קומקומוס של חמין רותח הוה ועוד ואמר ר"י דמצינו למימר דבערב שבת נמי אסור להחזיר אפילו רותח משעה שאם היה קר לא היה יכול להרתיח מבע"ש. . . .

5. הר"ן על הרי"ף מסכת שבת דף טו עמוד ב

וב"ה אומרים אף מחזירין. הואיל וגרוף וקטום: ואמר' בגמ' [ד' לח ב] לדברי האומר מחזירין ואפי' בשבת ומדאמרין אפי' בשבת מכלל דעיקר פלוגתייהו בחול היא וכי תימא א"כ לב"ש למה לא מחזירין פי' בתוס' דכל שהוא סמוך לחשיכה כל כך שכשהתבשיל צונן אינו יכול להתחמם מבעוד יום לב"ש אסור וכל כי האי גוונא מיקרי חזרה וכי

יהיב לה על גבי כירה מקמי הכי מקרי שהייה ואפשר ג"כ שאפ"י היה התבשיל חם כל שאילו היה צונן לא היה שהות ביום כדי להתחמם אסור לב"ש משום גזירת הרואין וב"ה שרו והיינו דאמרינן בגמרא דאע"ג דעיקר פלוגתייהו בחול לדברי האומר מחזירין מחזירין ואפ"י בשבת וכתבו בתוס' דמדב"ש אסרי כי האי גונא אפ"י בגרופה נשמע לב"ה בשאינה גרופה כל שהוא סמוך לחשיכה כל כך אסור ולא נראה לי כן משום דב"ש לטעמייהו אזלי דבעו בכולהו מלאכות שאדם מתחיל מבעוד יום (הוא) אם יעשה מקצת מעשה שלהם קודם לחשיכה אבל לב"ה דמתירין ככולן עם השמש כדאיתא בפרקא קמא אפ"י אין שהות ביום כדי להתחמם שרי. ומשום הכי אמרינן בגמרא לדברי האומר מחזירין מחזירין אפילו בשבת משום דלהחזיר סמוך לחשיכה לא איצטריך להו לבית הלל דהא בכל מלאכות כולן הן מתירין עם השמש אלא משום דחזרה דשבת גופיה הוא דאצטריכו לאפלוגי אבל אין הכי נמי דאפילו בשאינה גרופה מבעו"י שרי:

6. רא"ש מסכת שבת פרק ג סימן ב

... ונ"ל הא דאסור מבעוד יום להחזיר לבית שמאי אף בגרופה וקטומה היינו מבעוד יום דומיא דמשחשיכה דכמו משחשיכה דהיינו אחר שנתבשלה נתנה בכירה להשהותה שם. כן נמי מבעוד יום דאסור להחזיר היינו אחר שנגמר בישולה ומניחה עומדת על הכירה עד לערב להחזיק חומה ואם נטלה אז מן הכירה אסור להחזירה אטו שבת. וכולהו חזא גזירה היא דכיון דאינה מתבשלת עוד על הכירה הוי כתחלת שהייה ואי שרינן להחזיר מבעו"י אתי נמי להחזיר משחשיכה. אבל כל זמן שלא נתבשלה כל צרכה נוטל ומחזיר כל היום:
[דף לח ע"ב] אמר ר' חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב לא שנו אלא על גבה אבל לתוכה אסור להחזיר אמר רב זריקא אמר ר' אמי אמר ר' תדאי לא שנו אלא עודן בידו אבל הניחן על גבי קרקע אסור אמר חזקיה משמיה דאביי הא דאמר עודן בידו מותר לא אמרן אלא שדעתו להחזיר אבל אין דעתו להחזיר אסור. וארב ששת דאמר מחזירין אף בשבת קאי אבל מבעוד יום מחזירין בכל ענין. בעי רבי ירמיה תלאן במקל מהו. הניחן על גבי מטה מהו. בעי רב אשי פינן ממיחם למיחם מהו. תיקו ועבדינן לחומרא:

7. רמב"ם הלכות שבת פרק ג

הלכה י

כל שמותר לשהותו על גבי האש כשנוטלים אותו בשבת ג אסור להחזירו למקומו, ואין מחזירין לעולם אלא על גבי כירה גרופה או מכוסה או בכירה וכופח שהוסקו בקש וגבבה, והוא שלא הניח הקדרה על גבי הקרקע אבל * משהניחה ד על גבי קרקע אין מחזירין אותה, ואפילו על גבי כירה גרופה או מכוסה, ואין מחזירין לתנור ולא לכופח שהוסקו בגפת או בעצים אף על פי שגרף או כסה מפני שהבלן חם ביותר, וכל שאין מחזירין עליו אין סומכין לו בשבת. +/השגת הראב"ד/ כל שמותר לשהותו על גבי האש. א"א כמדומה לי שבוש הוא זה וצריך להיות כל שאסור. +

8. הגהות מיימוניות הלכות שבת פרק ג

[ד] כר' תדאי ולא כלישנא בתראה דאמר אפ"י ע"ג קרקע נמי מותר ע"ש. ובספר התרומה כתב ובשל סופרים הלך אחר המיקל וז"ל מורי רבינו שיחיה אם כן כשצולין תפוחים בתנור או פשטיד"א שמשמין על התנור כדי שלא תתקרר ונטל אותו משם ועודו בידו מותר להחזירו ובלבד שיהא גרוף וקטום קודם ברכו, ע"כ:

9. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רנ"ג

סעיף ב

* כירה (נב) שהיא גרופה וקטומה ונטל הקדירה מעליה (נג) אפ"י בשבת, * מותר להחזירה (נד) כל זמן שהיא יט רותחת. הגה: (נה) כ ועודה בידו (טור), * ולא הניחה ע"ג קרקע. הגה: * (נו) כא ודעתו להחזירה (טור); (נז) ודוקא כב על גבה, (נח) אבל לתוכה אסור. . . .

10. ביאור הלכה סימן רנג סעיף ב ד"ה * ודעתו להחזירה

* ודעתו להחזירה - הנה משמע דתפס לחומרא בהאבעיות שבעו לזה בגמרא וע"כ ס"ל דתרתיה בעינן שלא יניח ע"ג קרקע וגם יהיה דעתו הא ע"ג קרקע אסור אף שדעתו להחזירה וכן סתם המחבר לקמן בס"ג ע"ש וכ"ז הוא דאזיל לשיטתו שכתב בב"י אחר שהביא דעת הראשונים שס"ל להחמיר בהניח ע"ג קרקע בכל גווני כתב ודלא כהגה"מ שכתב בשם ספר התרומה דבדעתו להחזיר אף כשהניח ע"ג קרקע מותר. והנה גרם לו לדחות את דבריו לגמרי מפני שלא ראה לשום דעה המסכמת עם דברי התרומה ובאמת בחדושי הר"ן הביא כן בשם הרא"ה וכ"כ בשלטי הגבורים בשם ריא"ז וכן הוא הכרעת המאירי ע"ש וכן הביא התוס' ר"פ במה טומנין מנהגי המקומות בענין הטמנה וכתבו דשמא ס"ל כהך לישנא דשרי חזקיה משמיה דאביי בהניחו ע"ג קרקע אם דעתו להחזיר [וכן כעין זה ברא"ש דתרתיה בעינן אך לבסוף מצא עצה אחרת ליישב המנהג ע"ש] ולפ"ז אפשר שיש להקל במלתא דרבנן דבדעתו להחזיר אף שהניח ע"ג קרקע או שעודן בידו ולא היה דעתו להחזיר כשסילקה יכול להחזיר ועכ"פ בעודן בידו ואין דעתו להחזיר מסתברא ודאי שיש להקל לעת הצורך מאחר שגם הרמב"ם השמיטה וכן בהניחה ע"ג ספסל וכדומה והיה דעתו להחזיר מאחר שגם דעת הרב"י כהפוסקים המקילין בזה:

11. הר"ן על הרי"ף מסכת שבת דף יז עמוד ב

ומיהו בירושלמי משמע דכל הני פלוגתא ליתנהו אלא בשסלקן מע"ג כירה מערב שבת ולא החזירן עד שחשכה דגרסי' התם [בפרקין סה"א] נטלו מבעוד יום מחזירו מבעוד יום נטלו משחשכה מחזירו משחשכה נטלו מבע"י וקדש עליו היום ר' סימון בר תדאי בשם רב אושעיא אם הניחו אסור לטלטלו אמר ר' אלעזר בשם ר' אושעיא משרת הייתי את ר' חייא הגדול והייתי מעלה לו חמין מדיוטא התחתונה לדיוטא העליונה וכו' ועלה איבעיא להו התם תלאו ביתד מהו הניחו על גבי ספסל מהו ולפי זה דוקא בנטלו מבעוד יום הוא דמחמירי' אבל נטלו משחשיכה אפ"ל הניחו על גבי קרקע מותר להחזירו ועל דרך זה גם כן אפשר לפרש מאי דאמרינן לעיל לדברי האומר מחזירין מחזירין אפילו בשבת לומר שאף על פי שהחזרה היא בלבד שנעשית בשבת שרי ובכה"ג הוא דמפליגין בין עודן בידו להניחו על גבי קרקע אבל כשסלק בשבת בכולהו גווני שרי:

12. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רנג

סעיף ב

הגה: (סג) וי"א דכל זה אינו אסור <יא> רק (סד) כד כשנטלו מן הכירה מבעוד יום, ולא החזירו עד שחשכה; אבל אם לקחו משם משחשכה, אפ"ל הניחו (סה) ע"ג קרקע מותר (ר"ן פ' כירה וכל בו), (סו) וכן נוהגים להקל בתנורים שלנו שיש להם דין כירה, וסומכין עצמם על דברי המקילין, (סז) <יב> וטוב להחמיר. (סח) מיהו <יג> אם נצטנן, לכ"ע אסור (ב"י) . . .

13. משנה ברורה סימן רנג

(סח) מיהו אם נצטנן - היינו אם נצטנן לגמרי וכמ"ש למעלה והטעם דשייך אח"כ עוד בישול חדש ועיין לקמן במ"א סקל"ו שכתב דאפילו בדבר יבש שאין בו מרק דלא שייך בו בישול ג"כ אסור דכיון שכבר נצטנן בטלה השהיה הראשונה והוי כנותן עתה מחדש בתוך התנור לזה אסור בכל גווני וכ"ז כשמניחו עתה במקום שע"י החום [ס] יהיה היד סולדת בו.

14. תלמוד בבלי מסכת שבת דף לז עמוד א

תא שמע, דאמר רבי חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: לא שנו אלא על גבה, אבל לתוכה - אסור. אי אמרת בשלמא להחזיר תנן - היינו דשני בין תוכה לעל גבה, אלא אי אמרת לשהות תנן - מה לי תוכה מה לי על גבה! - מ

סברת רבי חלבו ארישא קאי? אסיפא קאי ובית הלל אומרים אף מחזירין. ואמר רבי חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: לא שנו אלא על גבה, אבל תוכה - אסור.

15. ערוך השולחן אורח חיים סימן רנג

סעיף יז

ודע דתוכה לא מיקרי אלא כששולי הקדירה עומדת על שולי הכירה אבל כשאינה נוגעת בשולי הכירה אף שרוב הקדירה בתוך הכירה ונאחז בהרוחב שבו מלמעלה בגבי הכירה זה מיקרי על גבה ומותר [מג"א סקכ"ב] ותנורים שלנו שדינן ככירה כמו שיתבאר ובהן ליכא על גבן ותמיד מעמידין בתוכן ליכא חילוק בזה ותוכה הוה כעל גבה [זהו כוונת הש"ג שהביא המג"א שם]:

16. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיח

סעיף ח

(נז) להניח דבר קר שנתבשל כל צרכו ע"ג מיחם שעל האש, י"א שדינו כמניחו כנגד המדורה (נח) וכל דבר שמוותר להניחו כנגד המדורה במקום שהיד סולדת בו, כגון שיבש, מותר להניחו ע"ג (נט) מיחם שעל גבי האש. * וי"א דהוי כה כמניח ע"ג כירה לכתחלה ואסור אפילו אם נתבשל כל צרכו ואפילו אם מצטמק ורע לו ואפילו אם נותנו שם לשמור חומו; (ס) כו וראשון נראה עיקר. ומ"מ אם הוא תבשיל שיש בו (סא) רוטב * (סב) כז ומצטמק ויפה לו, אסור לד"ה.

17. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רנג

סעיף ג

המשכים בבוקר וראה שהקדיחה תבשילו, וירא פן יקדיח יותר, יכול להסיר ולהניח קדירה (עט) ל ישנה * (פ) ריקנית (פא) לא על פי הכירה ואז ישים הקדירה שהתבשיל בתוכה ע"ג הקדירה ריקנית; * ויזהר (פב) שלא ישים קדירתו ע"ג קרקע, (פג) ושתייה רותחת. (וכבר נתבאר שנוהגים להקל אף אם נתנה על גבי קרקע).

18. ביאור הלכה סימן רנג סעיף ג ד"ה * ויזהר שלא

* ויזהר שלא ישים וכו' - דאם הניח ע"ג קרקע אין ע"ז שם חזרה כשרוצה להניחה אח"כ וכתחלת הנחה דמיא דאסור אפילו ע"פ כירה גרופה וקטומה ואפילו הרמ"א מודה דהנחה בשבת לכתחלה אסור. ולכאורה סותר המחבר א"ע דלקמן בס"ה העתיק לדינא את דברי הרשב"א שהובא בב"י בשם הר"ן פרק כירה שכתב בשמו שם דמותר ליתן לכתחלה בשבת דאף שהקדירה התחתונה עומדת על האש כיון שהיא מפסקת ומעמיד הקדירה עליה אין דרך בשול בכך ועדיפא מכירה גרו"ק והוי כמעמיד נגד המדורה דמותר אף בשבת אם היה מבושל כ"צ [ועיין לקמן בסימן שי"ח סט"ו ובהג"ה פרטי דין זה] ומצאתי בדגול מרבבה שנדחק בזה וכתב דאפשר דהמחבר סמך עצמו על סברת הר"ן דכיון שאין פאנדי"ש דרכו לאפותו ע"ג כירה יש להקל בזה עי"ש והוא דוחק גדול דהמחבר לא ס"ל כלל שיטת הר"ן לדינא וכמ"ש המ"א וכן מוכח מבאור הגר"א בס"ה דטעם הש"ע דס"ל כשיטת הרשב"א הנ"ל עי"ש אח"כ מצאתי בפמ"ג שיישב זו הקושיא בטוב טעם והוא דבסעיף ה' שאירי בעומדת ע"ג קדרת חמין או תבשיל לא נחשב כלל כעומד ע"ג כירה ולהכי מותר אף ליתן לכתחלה בשבת משא"כ בענינו שהקדירה ריקנית ועומדת רק לסתום את חום הכירה שלא יהיה כ"כ חום נעשית הכירה עי"ז רק כשאר כירה גרופה וקטומה דאסור ליתן עליה בשבת תבשיל לכתחלה ובאמת אם היה עומד שם מבעוד יום קדרה שיש בה תבשיל היה מותר ליתן עליה לכו"ע קדרה זו אף בשבת לכתחלה: